Skal aktuelt forhold tas med i risikovurderingen? DRKs anbefaling til mandatpunkt 5

Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) ser at det i erklæringer der mandatet også inneholder punkt 5; prognose for diagnostisert tilstand og en vurdering av fremtidig risiko, er en varierende praksis blant sakkyndige knyttet til hvorvidt de aktuelle påklagede forholdene tas inn som en del av grunnlaget for risikovurderingen eller ikke. Tradisjonelt har sakkyndige utelatt aktuell påklaget handling i tråd med veileder fra Helsedirektoratet[1]. Enkelte sakkyndige har inkludert aktuell påklaget handling i risikovurderingen, spesielt når denne ikke er omstridt.

Riksadvokaten har også tatt opp med DRK bakgrunnen for praksisen med at aktuell påklagede handling ikke tas med i vurdering av fremtidig risiko. Bakgrunnen for at mandatpunkt 5 gis, er som oftest aktuell påklaget handling, og DRK ser at risikovurderingen da ikke ivaretar rettens behov dersom denne handlingen utelates fra premissgrunnlaget.

DRK ønsker ensartet praksis. Anbefalingene fra DRK har som bakteppe de endringene som fulgte av to-instansreformen innført i 1995. Da endret rettspraksis seg og alle saker startet i tingretten med lagmannsretten som ankeinstans. Før endringen gikk alle straffesaker med strafferamme over seks år direkte til lagmannsretten, der jury først tok stilling til skyldspørsmålet og først etter skyldspørsmålet var avgjort ble risikovurderingen fremlagt. Før lovendringen kunne de sakkyndige derfor legge faktum til grunn uten forbehold, slik at retten hadde aktuelle påklagede handling som grunnlag for fremtidig risikovurdering. Gitt endringen ble anbefalingen til de sakkyndige at de skulle utelate aktuell påklaget handling, da retten ikke hadde tatt stilling til skyldspørsmålet.

Prognose og risiko er elementer som er knyttet til en eventuell reaksjonsfastsettelse. Dersom de sakkyndige ikke legger aktuelle påklagede forhold til grunn, men kun baserer seg på tidligere historikk, vil risikovurderingen kunne gi retten et misvisende råd i forbindelse med reaksjonsfastsettelsen. Dette vil særlig gjøre seg gjeldende i saker der påklaget forhold er den eneste kjente voldshandlingen. Men også i saker der aktuelt påklaget forhold skiller seg vesentlig fra tidligere vold når det gjelder alvorlighetsgrad, karakter (f.eks. seksuell vold vs. annen vold) eller utløsende årsak, vil det kunne slå uheldig ut dersom man ikke legger det påklagede forholdet til grunn.

[1] Voldsrisikoutredning ved alvorlig psykisk lidelse - Helsedirektoratet

DRK foreslår følgelig, i tråd med mandatets ordlyd, at sakkyndige legger de påklagede forholdene til grunn i utarbeidelsen av en risikovurdering. De sakkyndige må da samtidig ta et klart forbehold om rettens vurdering av de faktiske forhold. Det må også tas forbehold om at risikovurderingen vil kunne endres om retten legger til grunn andre faktiske forhold enn det tiltalebeslutningen har som grunnlag.

Dersom tiltalte og fornærmede har ulike forklaringer mht. de påklagede handlinger kan de sakkyndige legge til grunn ulike mulige faktiske forhold i risikovurderingen, og må tydeliggjøre hva de legger til grunn i hvert tilfelle. De sakkyndige vil da kunne diskutere fremtidig risiko opp mot ulike mulige faktiske forhold, gitt hvilken forklaring som legges til grunn. Igjen med forbehold om rettens vurdering av faktum.